Anadolu Journal of Educational Sciences International

ISSN 2146-4014 | **e-ISSN** 2146-4014 | **Yayın Aralığı** Yılda 2 Sayı | **Başlangıç:** 2011 | **Yayıncı** Anadolu Üniversitesi | dergipark.org.tr/tr/pub/ajesi

97.069

308.484

TR Dizin Atıf Sayısı
54

Anadolu Journal of Educational Sciences International (AJESI), elektronik formatta yayımlanan çift kör hakem değerlendirmeli ve uluslararası açık erişimli bir dergidir.

DOI ön eki: 10.18039
Yayıncı: Anadolu Üniversitesi
Kurum: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ülke: Türkiye
Başlangıç tarihi: Temmuz 2011
Yayın sıklığı: Yılda iki sayı (Ocak ve Temmuz)
Tam metinlerin dili: Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca
Tam metin formatları: pdf
Makale gönderim ücreti: Yok
Editoryal işlem ücreti: Yok
Makale işleme ücreti: Yok
Yayım ücreti: Yok
Abonelik ücreti: Yok
Dizinlenme: TR Dizin (2017 Cilt 7 Sayı 2'den itibaren), SOBIAD (2018 Cilt 8 Sayı 1'den itibaren), CiteFactor

Devamını Okumak İçin Tıklayın

RSS

Türkçe

Dergide ara

Giriş

Makale Gönder

Hakemlik İsteği Gönder

Amaç ve Kapsam

Yazım Kuralları

Etik İlkeler ve Yayın Politikası

Arşiv

Editör Kurulu

İletişim

Dizinler

TR Dizin

Sayılar

- 2021
  - Cilt: 11 Sayı: 1
- 2020
  - Cilt: 10 Sayı: 2
  - Cilt: 10 Sayı: 1
- 2019
  - Cilt: 9 Sayı: 2
  - Cilt: 9 Sayı: 1
- 2018

Cilt 11 - Sayı 1 - 5 Oca 2021

Son Sayı

1. Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Biyoçeşitliliğe Yönelik Farkındalıkları
   Sayfalar 1 - 25
   Gonca HARMAN, Nisa YENİKALAYCI
2. Cooper-Norcross Tercih Envanteri Türkçe Uyarlaması : Bir Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması
   Sayfalar 26 - 44
   Ömer ÖZER, İlhan YALÇIN
3. Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Dersine Bağlılığının ve Matematik Kaygılarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/330905889

The Dynamics of Marital Satisfaction of the Parents of Children with Autism: A Mixed Method Study

Article *in* Anadolu Journal Of Educational Sciences International · February 2019

DOI: 10.18039/ajesi.520838

CITATIONS
0

READS
89

2 authors:

Cem Tümlü
Anadolu University
7 PUBLICATIONS **4** CITATIONS
SEE PROFILE

Ramazan Akdogan
Anadolu University
17 PUBLICATIONS **42** CITATIONS
SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

ISNUS SCALE View project

All content following this page was uploaded by Cem Tümlü on 11 February 2019.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International, 2019; 9(1): 129-162
DOI: 10.18039/ajesi.520838

Otizmli Çocuk Ebeveynlerinde Evlilik Doyumunun Dinamikleri: Bir Karma Çalışma

Cem TÜMLÜ [1], Ramazan AKDOĞAN [2]

Geliş Tarihi: 03.07.2018 *Kabul Tarihi: 22.11.2018* *Araştırma Makalesi*

Öz

Bu çalışmanın amacı otizmli çocuk ebeveynlerinin eş destek algıları ile evlilik doyumunun düzeyi, yordayıcıları ve kaynaklarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda nicel ve nitel verilerin kullanıldığı bir karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmaya 0-6 yaş arasında otizmli çocuğu olan 147 ve aynı yaş aralığında normal gelişim gösteren çocuğu olan 142 ebeveyn katılmıştır. Tüm katılımcıların evlilik süreleri 2-16 yıl arasında değişmektedir. Nicel veriler Eş Destek Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeği aracılığıyla toplanmış, verilerin analizinde çok yönlü MANOVA testi ve regresyon analizi kullanılmıştır. Nitel veriler ise 9 baba ve 12 anneden üç ayrı odak grup görüşmesi aracılığıyla toplanmış ve içerik analizi yapılmıştır. Nicel bulgular otizmli çocuk ebeveynlerinin normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerine göre hem eşlerinden gördükleri destek algılarının hem de evlilik doyum düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. İki grup eş destek algısının alt boyutları bakımından karşılaştırıldığında; otizmli çocuk ebeveynlerinin duygusal destek, takdir etme desteği ve sosyal ilgi desteği algılarının normal çocuk ebeveynlerinden düşük olduğu, iki grubun sadece maddi yardım ve bilgi desteği algısı bakımından farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ayrıca otizmli çocuk annelerinin evlilik doyumlarının anlamlı yordayıcıları sırasıyla duygusal destek, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği ve maddi yardım ve bilgi desteği iken; babaların evlilik doyumunda sadece takdir etme desteği anlamlı bir yordayıcıdır. Nitel veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu aracılığıyla toplanmıştır. Nitel analizlerde evlilik doyumunda hem anneler hem de babalar için "çocuğun engel durumunu kabul etme" ve "partner olarak birbirine zaman ayırma", sadece anneler için "çocuğun sorumluluğunu paylaşma", "eşi tarafından yalnız bırakılma" ve "partner olarak duygusal paylaşımda bulunma", sadece babalar için ise "takdir görme" ve "iletişimsel sorunlardan kaynaklı anlaşılamama" evlilik doyumunda ana temalar olarak ortaya çıkmıştır. Bulgular otizmli çocuğa sahip anne ve babalara verilecek psikolojik desteğin onlar için ön plana çıkan sorunlar temelinde yürütülmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca bulgular ebeveynlerin evlilik ve eş destek algısı düzeylerinin başka hangi dinamiklerle ilgili olabileceğinin araştırılması gerektiğini düşündürmektedir.

Anahtar kelimeler: Özel gereksinimli çocuk ebeveynleri, otizm, evlilik ilişkileri, evlilik doyumu

[1] Anadolu Üniversitesi, e-mail: cemtumlu@anadolu.edu.tr
[2] Anadolu Üniversitesi, e-mail: rakdogan@anadolu.edu.tr

AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International, 2019; 9(1): 129-162
DOI: 10.18039/ajesi.520838

The Dynamics of Marital Satisfaction of the Parents of Children with Autism: A Mixed Method Study

Submitted by 03.07.2018 *Accepted by 22.11.2018* *Research Paper*

Abstract

The aim of this study is to reveal that the levels of spouse-support and marital satisfaction perceptions of parents with autistic children. Also is aimed to figure out what is the predictors and dynamics/sources of the marital satisfaction of the parents. In line, a mixed method was used with qualitative and quantitative data. The study included 147 parents of autistic chidren aged 0-6 years and 142 parents of age-matched children who showed normal development. All participants had been married for 2-16 years. The quantitative data were collected via The Spouse Support Scale and Marriage Lives Scale. In the analysis of quantitative data, the MANOVA test and regression analysis were used. Qualitative data were collected via a Semi-Structured Interview Form which developed by the researchers. These data were obtained from 3 separate focus groups formed of 9 fathers and 12 mothers. The quantitative data showed that the parents of autistic children had lower perceptions of spouse support and lower levels of marital satisfaction compared to the parents of healthy children. When comparisons were made between the groups; the perceptions of emotional support, appreciation and social support of the parents of autistic children were found to be lower than those of the parents of normally developing children. No difference was determined between the groups in respect of the perceptions of economical and information support. Significant predictors of marital satisfaction of the mothers of autistic children were found to be emotional support, appreciation, social support, economical support and information support, respectively. For the fathers of children with autism, only appreciation was a significant predictor of marital satisfaction. In the analysis of the qualitative findings, main themes emerged in marital satisfaction of "acceptance of child's disability", and "time allocation as a partner" for both mothers and fathers, "sharing the responsibility for the child", "being left alone" and "emotional sharing as a partner" for mothers, and "being appreciated" and "can't understanding due to communication problems" for fathers. Findings suggest that psychological support for parents with autistic children should be conducted based on problems that are at the forefront of them. In addition, findings show that, it needs to be investigated what are the other dynamics of marital satisfaction and spouse support perceptions of parents with autistic children.

Keywords: Parents with special needs children, autism, marital relationships, marital satisfaction

Giriş

Evlilik doyumu birey için psikolojik zorlanmalar karşısında koruyucu bir kalkan işlevi görmesi (Kersh, Hedvat, Hauser-Cram ve Warfield, 2006) dolayısıyla da bireyin psikolojik sağlığı ve mutluluğunu belirlemesi bakımından (Fowers ve Olson, 1993; Kersh vd., 2006) aile içi duygusal iklim üzerinde yadsınamaz etkileri olan bir psikolojik yaşantıdır. Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmanın ailenin işlevleri üzerinde etkili olması (Cuzzocrea, Larcan ve Westh, 2013; Özşenol vd., 2003) ailenin işlevlerinin ise önemli oranda evlilik doyumuyla bağlantılı olması (Bayat, Salehi ve Bozorgnezhad, 2011; Javanmard, Mohammadi ve Pourakbaran, 2016) özel gereksinimli çocuk ebeveynleriyle çalışan araştırmacıların bu iki kavram arasındaki ilişkilere odaklanmasına yol açmaktadır.

Kimi araştırmacılar ailenin işlevlerinin objektif ölçütlerden çok ebeveynlerin evlilik doyumuna ilişkin kişisel değerlendirmelerine bağlı olduğunu ileri sürmektedir (Javanmard vd., 2016). Kimi araştırmacılar ise özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak gibi değişime dirençli sorunların varlığının ebeveynlerin evlilik doyumlarına ilişkin değerlendirmelerinin de olumsuz yönde olmasına neden olduğunu belirtmektedirler (Bayat vd., 2011). Özel gereksinimli çocuk ebeveynlerinin psikolojik yaşantıları göz önüne alındığında; bu ebeveynler için, böyle bir çocuğa sahip olmanın evlilik yaşantılarını sekteye uğratan ve tehdit edici bir durum olduğu söylenebilir. Nitekim olgusal olarak özel gereksinimli bir çocuğun aileye katılmasının başta ebeveynler olmak üzere ailenin tüm üyelerini ve ailenin işleyişini etkilediği (Kilic, Gencdogan, Bag ve Arıcan, 2013), özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik ilişkilerinde normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere oranla daha fazla sorun yaşadıkları (Kersh vd., 2006) bilinmektedir. Tanılamayla birlikte çocuk, ebeveynlerin yaşamının merkezine yerleşmekte (Hoogsteen ve Woodgate, 2013) ve günlük yaşamlarının neredeyse tamamını kaplamaktadır (Hartley vd., 2010). Neece ve Baker (2008) evlilik ilişkisinin olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilmesinde özel gereksinimli

çocuğun davranış problemlerinin ve sosyal uyumunun önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Sonuç olarak ebeveynlerin evlilik doyumlarına ilişkin kişisel algılarının olumlu veya olumsuz olmasında çocuklarının engeline özgü zorlayıcı özellikler etkili olabilmektedir. Diğer bir deyişle ebeveynlerin evlilik doyumuna ilişkin subjektif algılarının; otizmli bir çocuğa sahip olmak gibi evlilik yaşantısını sekteye uğratan, tehdit edici gerçek durumlardan büsbütün bağımsız olduğu söylenemez.

Alanyazın bulguları ebeveynlerin ve ailenin özel gereksinimli bireyden etkilenme biçim ve derecesinin bireyin engelinin türü ve derecesiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir (Benson ve Kersh, 2011; Langley, Totsika ve Hasting, 2017). Bu noktada otizm; diğer engel türlerine göre ebeveynleri daha fazla etkileyen engel türlerinden birisi olarak dikkat çekmektedir (Dabrowska ve Pisula, 2010; Hayes ve Watson, 2013; Singer, 2006).

Otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik kalitesi, evlilik uyumu ve evlilik doyumu hem normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerine (Brobst, Clopton ve Hendrick, 2009; Higgins, Bailey ve Pearce, 2005; Parker, Mandleco, Olsen-Roper, Freeborn ve Dyches, 2011) hem de otizm dışındaki özel gereksinimli çocuk ebeveynlerine göre düşük olabilmektedir (Hartley, Barker, Seltzer, Greenberg ve Floyd, 2011; Kwok, Leung ve Wong, 2014). Bir yandan iletişim eksikliği, sosyal uyum güçlüğü ve davranış problemleri (Harper, Dyches, Harper, Roper ve South, 2013) diğer yandan bu belirtilerin çoğu zaman yaşam boyunca devam edebiliyor olması (Hartley vd., 2017) otizmli çocuk ebeveynlerinin psikolojik zorlanmalarının karakteristiği gibi değerlendirilebilir. Sonuç olarak otizmli çocuk ebeveynlerinin yaşantıları, tıpkı otizmli çocuğun kendine özgü bir dünyasının olması gibi, kendine özgü ve zorlayıcı bir karaktere sahiptir (Woodgate, Ateah, ve Secco, 2008).

Otizme özgü zorlayıcı yaşantıların ebeveynlerin yaşamına yansıması çeşitli biçimlerde olabilmektedir. Ebeveynler çoğunlukla toplumsal önyargılar ve yetersiz sosyal destek nedeniyle otizmin yarattığı zorluklarla tek başına başa çıkmak durumunda kalmakta

(Woodgate vd., 2008), iletişim güçlüğü, birbirlerine daha az zaman ayırma ve partnerinden gerekli desteği ve yakınlığı görememe (Hoffman, Sweeney, Hodge, Lopez-Wagner ve Looney, 2009; Woodgate vd., 2008) gibi çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Bu durum ebeveynlerin zaman içinde birbirleriyle çatışmalar yaşamalarına (Hartley vd., 2010; Woodgate vd., 2008) hatta boşanmaya kadar gidebilmektedir (Gau vd., 2012; Sobsey, 2004). Hartley ve arkadaşları (2010) otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin diğer ebeveynlere göre iki kat daha fazla boşanma oranına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Evlilik ilişkisinde duygusal ve romantik ilişkinin niteliği evlilik doyumunu arttıran önemli bir faktördür (Norlin ve Broberg, 2013). Otizmli çocuk ebeveynlerinin evlilik doyumuna ilişkin algıları, otizme özgü zorlayıcı durumların yanı sıra çocukla ilgili sorumlulukları paylaşmalarına bağlı olarak da değişmektedir (Hartley, DaWalt ve Schultz, 2017). Nitekim otizmin getirdiği zorluklarla başa çıkmada eşlerin birbirlerine verdikleri destek, evlilik doyumunu besleyen bir unsurdur (Norlin ve Broberg, 2013). Araştırmalar eş desteği ile evlilik doyumu arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu (Brobst vd., 2009) ve yüksek eş desteğinin evlilik doyumunu arttırırken, düşük eş desteğinin evlilik doyumunu azalttığını göstermektedir (Fincham, Beach, Harold ve Osborne, 1997; Hartley vd., 2017).

Otizmli çocuğun bakımında ebeveynlerin sorumluluğu paylaşmaları, evrensel olarak karşılıklı anlaşma ve karşılıklı güven ilişkisini gerektirmekle birlikte (Hartley vd., 2017) çoğu toplumda otizmli çocuğa sahip anneler günlük yaşamlarında çocuklarının gereksinimlerini karşılama konusunda birincil sorumluluk sahibi ebeveyn olarak kabul edilirler (Benson ve Kersh, 2011; Lee, Harrington, Louie ve Newschaffer, 2008). Buna karşın babalar çocuğun bakımında annelere göre daha az sorumluluk yüklenmekte, bu durum ise evliliğe ilişkin sorunların artmasına yol açabilmektedir (Harper vd., 2013). Sorumluluğun büyük oranda annelere bırakılması, onların babalara göre evlilik doyumunun da daha düşük olmasına yol açabilmektedir. Araştırmalar böyle annelerin babalara göre daha fazla problem ve psikolojik

zorlanma karşısında tükenmişlik yaşadıklarını (Doig, McLennan ve Urichuk, 2009; Hasting, Beck ve Hill, 2005; Langley vd., 2017), buna bağlı olarak da evliliklerini sorgulamaya başladıklarını ortaya koymaktadır (Benson ve Kersh, 2011; Hartley vd., 2017; Hartley, Mihaila, Otalora-Fadner ve Bussanich, 2014).

Otizmli çocuğun gereksinimleri konusunda babaların destek sunması, annelerin kısa bir süre de olsa rahatlamalarına ve nefes almalarına yol açarak tükenmişliklerinin azalmasını sağlamaktadır (Doig vd., 2009). Ebeveynlik yardımı çiftlerin birlikte zaman geçirmeleri anlamına da gelmektedir (Harper vd., 2013). Dolayısıyla otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik ilişkilerindeki çatışmaların bir nedeni de eşlerin birbirlerine eskisi kadar zaman ayıramamaları olabilmektedir (Hartley vd., 2017; Langley vd., 2017). Zaman içinde otizmli çocuğa sahip bireyler eş ve ebeveyn rollerini birbirine karıştırarak evlilik doyumunun azalmasına sebep olabilmektedirler (Brobst vd., 2009; Langley vd., 2017). Çocuğa otizm tanısı konulduğu andan itibaren ailenin yaşamının merkezinde yer almaya başlaması nedeniyle çocuğun ihtiyaçlarıyla çok fazla meşgul olmaları (Smith vd., 2010) eş rollerinden ziyade ebeveyn rollerinin ön plana çıktığını göstermektedir. Bununla beraber rol karmaşası nedeniyle etkili ebeveynlik tecrübelerinde de meydana gelebilen olumsuz algılamalar (Osborne ve Reed, 2010) evlilik doyumunu düşürmekte ve ebeveyn stresinin oranını yükseltmektedir (Brobst vd., 2009; Gau vd., 2012).

Bazı çalışmalar otizmli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik doyumlarının normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere göre değişmediğini göstermektedir (Brobst ve diğ., 2009; Huang, Ososkie ve Hsu, 2011). Bu durum otizmin bazı aileler için aile yaşamına olumsuz etkilerinin olmadığını göstermesi bakımından olumlu olarak değerlendirilebilir. Öte yandan kimi aileler için otizmli çocuk sahibi olmak ebeveyn ilişkisine olumlu olarak da yansıyabilmekte (Lloyd ve Hasting, 2008) hatta bazı ebeveynler için evlilik doyumunun normal çocuk sahiplerine göre daha yüksek olmasına bile yol açabilmektedir (Hartley ve diğ.,

2017; Montes & Halterman, 2007). Otizmin aile iklimine olumlu yansımaları olduğunu ileri süren araştırmacılara göre; ebeveynler birbirlerine daha fazla anlayış göstermekte, empati düzeyleri artmakta ve eş desteğinin artması sonucunda daha samimi ve sıcak partner desteği alabilmektedirler (Lloyd ve Hasting, 2008; Stoneman ve Gavidia-Payne, 2006). Buna karşın bu yönlü bulgular ortaya koyan araştırmaların çoğunlukla tek ebeveynin görüşüne dayandırıldığı bu nedenle de sınırlılıklar içerdiği ileri sürülmektedir (Gau vd., 2012; Lee, 2009; Norlin ve Broberg, 2013). Bu bakımdan kimi araştırmacılara göre bu grupta yer alan ebeveynlerin evlilik ilişkilerinin daha ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir (Benson ve Kersh, 2011; Brobst vd., 2009; Saini vd., 2015). Diğer bir deyişle, otizmli çocuk sahibi olmasına rağmen kimi ebeveynlerin evlilik doyumlarının yüksek kimilerininkinin ise düşük olmasında etkili olabilecek faktör/faktörlerin neler olabileceği sorusunun cevabı hala belirsiz görünmektedir.

Bu çalışma yukarıdaki belirlemeler ışığında otizmli çocuk ebeveynlerinin eş destek algıları ile evlilik doyumuna ilişkin yaşantılarını ve bu yaşantıların dinamiklerinin neler olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu genel hedef doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Otizmli çocuk ebeveynleriyle normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik doyum düzeyleri ile eş destek algıları arasında fark var mıdır?
2. Otizmli çocuk ebeveynlerinin evlilik doyumlarının yordayıcıları nelerdir?
3. Otizmli çocuk ebeveynlerinin evlilik doyumunun dinamikleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma nicel ve nitel verilerin bir arada kullanıldığı karma yöntem araştırması olarak tasarlanmıştır. Araştırma, nicel verilerin toplanması ve analiziyle başlayıp ortaya çıkan nicel sonuçları derinlemesine incelemek amacıyla nitel verilerin toplanması ve analiziyle devam eden karma yöntem araştırmaları içinde yer alan açımlayıcı sıralı desene uygun olarak şekillendirilmiştir. Açımlayıcı sıralı desen, önceliği nicel aşamaya verir ve sonrasında nitel aşamayı, nicel sonuçların açıklanmasına yardımcı olması için kullanır (Creswell ve Plano Clark, 2007). Bu araştırmada elde edilen nicel verilerin bireyler için derinlemesine anlamını ortaya çıkarmak için odak grup görüşmelerinden yararlanılmıştır. Odak grup görüşmesi, grup dinamiğinin etkisini kullanarak belli bir konu hakkında derinlemesine bilgi edinme ve düşünce üretilmesine olanak sağlayan bir yoldur (Bowling, 2002).

Katılımcılar

Araştırma 0-6 yaş aralığında, otizmli çocuğa sahip 147 ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip 142 ebeveyn olmak üzere toplam 289 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Otizmli çocuk ebeveynleri grubu Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsünde çocuğu eğitim alan 92 anne ve 55 babadan oluşmaktadır. Bu gruptaki katılımcıların belirlenmesinde 0-6 yaş aralığında otizmli bir çocuğa sahip olmak, anne-baba birlikte yaşıyor olmak ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak ölçüt olarak belirlenmiştir. Ortalama evlilik süreleri 9,10 (ss. 3,14) yıl olan ebeveynlerin 36'sı ilkokul, 38'i lise, 59'u üniversite ve 14'ü lisansüstü mezunudur. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin grubu ise Eskişehir ilinde farklı anaokulu ve anasınıfına devam eden çocuğa sahip 65 anne ve 77 babadan oluşmaktadır. Bu katılımcıların

belirlenmesinde; herhangi bir özel gereksinimi olan bir çocuğa sahip olmamak, en az bir tane 0-6 yaş arasında normal gelişim gösteren çocuğu olmak, anne-baba birlikte yaşıyor olmak ve gönüllü olmak ölçüt olarak alınmıştır. Ortalama evlilik süreleri 8,92 (ss. 3,49) olan bu grup katılımcılarının 51'i ilkokul, 42'si lise, 40'ı üniversite ve 9'u ise lisansüstü mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak Eş Destek Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeği ile araştırmacılar tarafından geliştirilen Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Aşağıda veri toplama araçlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

Eş Destek Ölçeği (EDÖ): Bu ölçek Yıldırım (2004) tarafından bireylerin evlilik ilişkilerinde eşlerinden algıladıkları desteği değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Likert tipinde 27 maddeden oluşan ölçekte, katılımcılardan her bir madde için "Bana Uygun", "Bana Kısmen Uygun" ve "Bana Uygun Değil" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Ölçekten en az 27 en çok da 81 puan alınabilmekte ve yüksek puan bireylerin evlilik ilişkisinde eşlerinden aldığı desteğe ilişkin algının yüksekliğine işaret etmektedir. EDÖ'nün yapı geçerliği temel bileşenler analiziyle incelenmiş ve ölçeğin "Duygusal Destek", "Maddi Yardım ve Bilgi Desteği", "Takdir Etme Desteği" ve "Sosyal İlgi Desteği" olmak üzere dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu ortaya konulmuştur. Ölçeğin test tekrar test güvenirliği 0.89, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0.95 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0.87 olarak bulunmuştur.

Evlilik Yaşamı Ölçeği (EYÖ): EYÖ Tezer (1996) tarafından eşlerin evlilik ilişkisinden sağlamış oldukları genel doyum düzeyleri hakkındaki algılarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. On maddeden oluşan ölçek, "Kesinlikle Katılmıyorum"'dan "Kesinlikle Katılıyorum"'a doğru puanlanan 5'li likert tipindedir. Ölçekten alınan puanlar 10 ile 50 arasında değişmekte ve yüksek puan bireyin evlilik ilişkisine dair evlilik doyumu hakkındaki

algısının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin aynı kişilere üç ay ara ile iki kez uygulanması sonucunda test tekrar test güvenirliği 0.85, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise iki ayrı ölçümde 0.91 ve 0.89 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Bu form araştırmacılar tarafından odak grup görüşmelerinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Odak grup görüşmelerinde kullanılmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında öncelikle araştırmacıların deneyimi, alan yazın bilgileri ve araştırmanın amacı doğrultusunda taslak form hazırlanmış ve bu form dört uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman dönütleri sonrasında gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra formda yer alan soruların anlaşılırlığı ve araştırmanın amacına uygunluğu bakımından otizmli çocuğa sahip iki anne ve bir baba ile pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonrasında gerekli düzenlemeler yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu son halini almıştır.

Formda ebeveynlerin evlilik ilişkilerinin otizmli çocuğa sahip olmaktan nasıl etkilendiği, birbirlerinden beklentilerinin neler olduğu, evlilik doyumlarında kendileri açısından en önemli sorun ya da sorunların neler olduğu, eşlerinden ne yönde destek bekledikleri ve ne bakımdan zorluklar yaşadıkları gibi bilgileri ortaya koymaya dönük sorular yer almaktadır. “Otizmli bir çocuk ebeveyni olarak eşinizle ilişkiniz hakkında neler söyleyebilirsiniz?”, “Çocuğunuza otizm tanısı konduktan sonraki evrelerde evlilik ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?”, “Otizmli bir çocuk ebeveyni olarak sizi evliliğinizde mutlu veya mutsuz eden faktörler hakkında neler söyleyebilirsiniz?” gibi açık uçlu sorular formada yer alan sorulara örnek olarak verilebilir. Formun hazırlanmasında araştırmacıların otizmli çocuk ebeveynleriyle ilgili daha önce gerçekleştirdikleri grupla ve bireyle psikolojik danışma süreçlerinden elde ettikleri gözlem ve deneyimlerinin yanı sıra özellikle otizmli olmak üzere özel gereksinimli çocuk ebeveynlerinin psikolojik yaşantıları üzerine yapılmış araştırmalar,

bu gruptaki bireylerin yaşantılarına ilişkin kuramsal açıklamalar ve deneysel uygulamalardan yararlanılmıştır. Formun son hali, özel gereksinimli bireylerle çalışma deneyimi olan, psikolojik danışma ve özel eğitim alanında uzman dört kişiden görüş alınarak verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Form araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Form katılımcıların cinsiyet, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı, çocuklarının engel durumu, varsa tanısı ve çocuğun yaşı gibi kişisel bilgilerin toplanması amacını taşımaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri 2017 Mart-Nisan-Mayıs aylarında Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsünde özel eğitim alan otizmli çocuğa sahip ebeveynler ile Eskişehir ili Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerinde ikamet etmekte olan normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerden yüz yüze görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılar araştırmada gönüllü olarak yer almayı kabul eden ebeveynler arasından seçilmiştir. Veri toplama aracı okul, ev ortamı ve Engelliler Araştırma Enstitüsünde araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanması 15-20 dakika arasında sürmüştür. Ölçme araçlarının uygulanmasından sonra otizmli çocuğa sahip anneler ve babaların evlilik süresi, eğitim düzeyi ve ölçeklerden aldıkları puanlar dikkate alınarak, önceden çalışma hakkında açıklamalar yapılan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ebeveynler ile Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü aile danışma odasında odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşmeleri yapan birinci araştırmacı Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsünde uzman psikolojik danışman olarak üç yıldır görev yapmaktadır. Kurum bünyesinde çeşitli grupla ve bireyle psikolojik danışma süreçlerini yönetmiştir. Araştırmacı rehberlik ve psikolojik danışma alanında doktora öğrencisidir. Çalışmanın ikinci yazarı da aynı kurumda dört yıldır görev yapmakta ve kurum bünyesinde benzer çalışmalar yürütmektedir. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik

Danışma ABD'de öğretim üyesi olan araştırmacının özel gereksinimli çocuk ebeveynleriyle ilgili araştırmaları ve çeşitli kurumlarda özel gereksinimli bireylerle psikolojik danışma deneyimi bulunmaktadır.

Nicel olarak elde edilen bulguları derinleştirmek adına gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde her biri yedi katılımcıdan oluşan (üçer baba, dörder anne) üç farklı grupla, yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla, 22-25 Mayıs 2017 tarihleri arasında her biri ortalama 50 dakika süren üç odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmelerinin süreleri sırasıyla 44.52 dakika, 49.08 dakika ve 57.14 dakikadır. Ses kaydına alınan görüşmeler yazılı doküman haline getirilmiş, daha sonra iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı içerik analizleri yapılarak alt temaların oluşturulması sürecine geçilmiştir. Bu süreçte araştırmacılar ayrı zamanlarda yazılı dokümanları bire bir okuyarak kod ve temalar oluşturmuş, bir araya gelerek gerekli düzenlemeleri yapmış ve görüş birliğine varmıştır. Daha sonra oluşturulan kod ve temalarla birlikte örnek cümlelerin araştırmanın amacına uygunluğunu belirlemek amacıyla ikisi psikolojik danışma ve rehberlik alanında, ikisi de özel eğitim alanında olmak üzere dört uzman öğretim üyesine sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler sonrasında gerekli düzenlemeler yapılarak temalaştırma süreci sona ermiştir. Başlangıçta araştırmacılar çok sayıda ve bazıları birbiriyle uyuşmayan temalara da ulaşmışlar ancak sonrasında tartışarak ortak kararla yedi temada karar kılmışlardır. Sonuç olarak, belirlenen temalar altında yer alan ifadelerin sadece annelere, sadece babalara veya her ikisine de ait olma durumlarına göre anneler, babalar ve her iki ebeveyn için evlilik doyumunun dinamikleri ortaya konmuştur.

Çalışmanın inandırıcılığının sağlanması için Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından önerilen adımlar izlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın nitel aşaması için inandırıcılığın sağlanması adına; iki ayrı araştırmacı tarafından ses kayıtları dinlenmiş ve farklı zamanlarda kodlama ve temalaştırma sürecine geçilmiştir. Katılımcılara araştırmanın her aşamasında

yapılacak işlemler hakkında bilgilendirme yapılmış ve kendilerinden yazılı izinler alınmış; katılımcı paylaşımlarının gizliliğine dikkat edilmiş; araştırmacılar tarafından verilen kod ve temalaştırma sürecinden sonra dört uzmanla eşgüdüm içerisinde çalışarak araştırmanın amacı doğrultusunda temalaştırma sürecine son hali verilmeye çalışılmış ve katılımcıların görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmada açımlayıcı sıralı desene uygun olarak öncelikle nicel daha sonra ise nitel verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk iki sorusu nicel, son sorusu ise nitel araştırma desenine uygun olarak cevaplanmıştır.

Araştırmanın birinci sorusu bağlamında otizmli çocuğa sahip olup olmama bağımsız, evlilik doyumu ile eş destek algısı düzeyleri de bağımlı değişkenler olarak kabul edilip tek faktörlü Manova testi ile değerlendirilmiştir. Bu amaçla öncelikle katılımcıların EYÖ ve EDÖ'den elde ettikleri puanların bu analize uygun olup olmadığı test edilmiştir. Bu amaçla yapılan analizlerde her bir ölçek puanın homojen dağıldığı (Box's M = 5.29; $p > .05$), ölçek puanlarına ilişkin gruplararası varyansların homojen olarak dağıldığı (Levene Testi EDÖ için $F = 1.64$; $p > .05$; EYÖ için $F = .74$; $p > .05$) ve bağımsız değişkenin modele katkısının anlamlı düzeyde yüksek olduğu (Wilks' Lambda Value = 0.95; $p < .001$) ayrıca çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal kabul edilen sınırlarda (-1.5 ile +1.5 aralığında) olduğu belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2010; Öztürk, 2006). Yapılan tek faktörlü Manova sonuçları Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi otizmli çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin hem eşlerinden gördükleri destek algılarına ilişkin toplam puanları ($F = 4,42$; $p < .05$) hem de evlilik doyum düzeylerine ilişkin toplam puanları ($F = 14,83$; $p <. 01$) bakımından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Grupların ölçeklerden aldıkları puan

ortalamalarına bakıldığında otizmli çocuk ebeveynlerinin hem eşlerinden gördükleri destek algılarının hem de evlilik doyum düzeylerinin normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinden daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Tablo 1'deki bulgular normal çocuk ebeveynleri ile otizmli çocuk ebeveynlerinin eş desteğine ilişkin alt ölçekler bazında da anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bulgular iki grubun sadece ekonomik destek boyutunda aralarında fark olmadığını buna karşın otizmli çocuk ebeveynlerinin duygusal destek [t (287) = 2.06; p < .05], takdir edilme [t (287) = 2,5; p < .01] ve sosyal destek [t (287) = 2.20; p < .05] algı düzeylerinin normal çocuk sahibi ebeveynlere göre düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 1

Normal ve Otizmli Çocuk Ebeveynlerinin EYÖ Ve EDÖ Toplam Puanlarına İlişkin Tek Faktörlü MANOVA Sonuçları

Değişken	**Faktör**	***N***	□	***sd***	***F***	***p***
Eş desteği toplam puan (EDÖ)	Normal	142	67,75	8,87	4.42	0,04*
	Otizmli	147	65,68	7,71		
Eş duygusal desteği puanı (EDÖ-D)	Normal	142	23,00	3,26	0,15	0,70
	Otizmli	147	22,19	3,29		
Eş maddi desteği puanı (EDÖ-M)	Normal	142	17,00	2,32	6,51	0,01*
	Otizmli	147	17,00	2,56		
Eş takdir etme desteği puanı (EDÖ-T)	Normal	142	20,18	2,90	4,79	0,03*
	Otizmli	147	19,32	2,67		
Eş sosyal desteği puanı (EDÖ-S)	Normal	142	7,50	1,25	4,42	0,03*
	Otizmli	147	7,14	1,49		
Evlilik yaşam doyumu puanı (EYÖ)	Normal	142	39,61	7,41	14,83	0,00**
	Otizmli	147	36,36	6.94		

*p<.05, **p≤.01, Normal: Normal gelişim gösteren çocuk ebeveynleri, Otizmli: Otizmli çocuk ebeveynleri

Araştırmanın ikinci sorusu bağlamında otizmli çocuk ebeveynlerinin evlilik doyumlarının yordayıcılarını ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu bağlamda EDÖ'nin alt

boyutları bağımsız EYÖ toplam puanı ise bağımlı değişken olarak belirlenmiş ve bu sorunun cevabı çoklu regresyon analizi ile ortaya konmuştur. Regresyon analizi öncesinde verilerin doğrusallık ve normallik varsayımlarını karşılayıp karşılamadıkları; saçılma diyagramı ve çoklu bağlantısallık parametreleri ile ortaya konmuştur. Bu incelemede standardize edilmiş artık değerler ile standardize edilmiş yordanan değerler için oluşturulan saçılma diyagramının doğrusal bir ilişkiyi ortaya koyduğu belirlenmiştir. Yapılan incelemede değişkenler arasındaki korelasyonların ise en yükseği evlilik doyumu ile duygusal destek arasında (r = .72), en düşüğü ise evlilik doyumu ile sosyal ilgi desteği arasında (r = .50) olmak üzere .90'ın altında; VIF ile TV değerlerinin .10'un ve CI değerinin ise .30'un altında olduğu; DW sonucunun ise 1.95 ile normal kabul edilen sınırlar arasında yer aldığı belirlenmiştir (Can, 2016; Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2010). Sözü edilen ön koşul istatistiklerinden sonra; çoklu doğrusal regresyon analizi sırasıyla anne ve babalar için ayrı ayrı gerçekleştirilmiş ve buna ilişkin bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

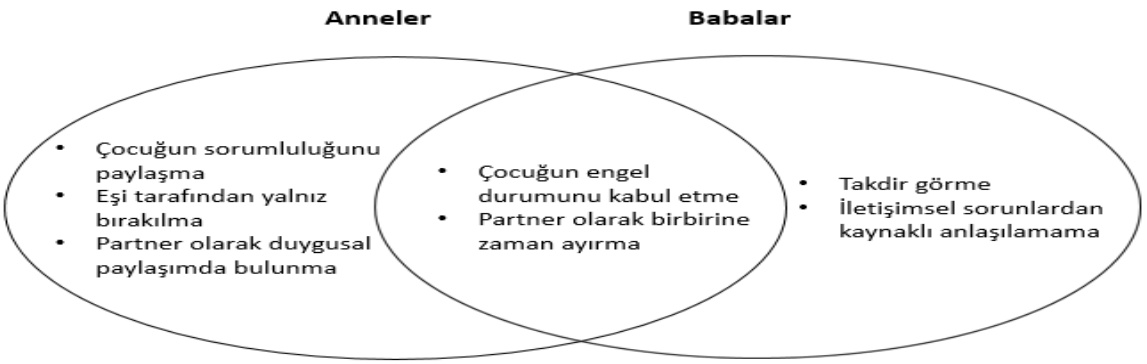
Tablo 2

Otizmli Çocuğa Sahip Anne Ve Babaların Evlilik Doyumlarının Yordayıcılarına İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Anneler					**Babalar**				
Değişken	B	Sd	*β*	*t*	*p*	B	Sd	*β*	*t*	*p*
Sabit	-9,56	3,65		-2,62	0,01	4,41	6,15		0,72	0,48
Duygusal destek	1,00	0,24	0,43	4,11	0,00*	0,46	0,36	0,21	1,29	0,20
Maddi destek	0,55	0,27	0,18	1,99	0,04**	-0,00	0,32	-0,00	-0,01	0,99
Takdir etme	1,10	0,25	0,42	4,40	0,00*	0,81	0,33	0,39	2,46	0,02*
Sosyal destek	-0,97	0,49	-0,19	-1,98	0,05**	0,82	0,59	0,17	1,39	0,17
	R = 0.81 F (4, 87) = 40.19			R^2 = 0.65 *p < .01 **p≤.05		R = 0.67 F (4, 50) = 10.18			R^2 = 0.45 *p < .05	

Tablo 2'de görüldüğü gibi EDÖ'nin anneler açısından anlamlı yordayıcıları β değerleri göz önüne alındığında sırasıyla duygusal destek (β = .43), takdir edilme (β = .42), sosyal destek (β = -.19) ve maddi destek (β = .18) iken; babaların evlilik doyumunda sadece takdir edilme (β = .39) anlamlı bir yordayıcıdır. Dört değişken anneler için evlilik doyumuna ilişkin toplam varyansın .65 ini açıklarken ($R = 0.81$, $R^2 = 0.65$, $p < .01$) babalar için takdir edilme toplam varyansın .45 ini açıklamaktadır ($R = 0.67$, $R^2 = 0.45$, $p < .01$).

Araştırmanın son sorusu ebeveynlerin evlilik doyumunun dinamiklerini ortaya koymaya dönüktür. Bu amaç doğrultusunda ilk iki sorudan farklı olarak nitel araştırma deseni kullanılmış ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Nitel bulgular evlilik doyumunda (a) hem anneler hem de babalar için "çocuğun engel durumunu kabul etme" ve "partner olarak birbirine zaman ayırma", (b) sadece anneler için "çocuğun sorumluluğunu paylaşma", "eşi tarafından yalnız bırakılma" ve "partner olarak duygusal paylaşımda bulunma" (c) sadece babalar için ise "takdir görme" ve "iletişimsel sorunlardan kaynaklı anlaşılamama" ana temalar olarak ortaya çıkmıştır. Aşağıda önce ebeveynlerin evlilik doyumlarının dinamiklerine ilişkin görüşleri şematik olarak Şekil 1'de gösterilmekte daha sonra ise sırasıyla elde edilen temalar ve bu temalara ilişkin katılımcıların örnek ifadelerine yer verilmektedir. Örnek ifadelerde "A1" gibi kısaltmalar birinci annenin görüşünü; "B1" gibi kısaltmalar ise birinci babanın görüşünü yansıtmaktadır.

Şekil 1. Otizmli çocuk ebeveynlerinin evlilik doyumunun dinamikleri

Özel Gereksinimli Çocuk Anne ve Babalarının Evlilik Doyumuna İlişkin Ortak Görüşleri

Tema 1: Çocuğun engel durumunu kabul etme

Otizmli çocuk ebeveynleri eşleriyle yaşadıkları sorunların kaynaklarından birisini çocuklarına konulan tanıyla ilgili olduğunu belirtmektedirler. Otizm tanısını kabul etme durumuna göre eşler arasında yaşanılan problemler ya artış göstermekte ya da kısa sürede çözüme kavuşmaktadır. İlgili örnek ifadeler şu şekilde belirtilebilir;

"...eşimle yoğun anlaşmazlıklarımız, kavgalarımız oldu. Özellikle ilk zamanlarda her zaman tartışırdık. Ama çocuğumuzun otizmli olduğunu kabullendikten sonra tartışmalarımız çok azaldı. Eşim daha çabuk kabullendi ve benim kabullenmemde de eşimin desteğini çok hissettim yani..." (A1)

"...bunu söylemek benim için çok zor ama kabullenemedik biz. Ne eşim ne de ben hala neden bu bizim başımıza geldi diyoruz. ...keşke otizmli bir çocuğa sahip olmasaydık şuan her şey daha iyi olurdu..." (A5)

"...çocuğumuzun eksiklikleri, yapamadıkları olunca ister istemez sıkıntılı bir süreç yaşıyorsunuz. Neden böyle, Allah'ım niye diyerek aklımızı yersek birbirimizi de yeriz. Eskiden böyleydi, şuanda da tam bitmiş değil ama azaldı diyebilirim. Azalmasında önemli gördüğüm şey ise otizmli bu çocuk tamam deyip aklımızdaki neden, niçinlerden dolayı kavgayı azaltmamız diyebilirim..." (B4)

Tema 2: Partner olarak birbirine zaman ayırma

Ebeveynler, çocuk sahibi olduktan sonra değişen rollerine uyum sağlamakta zorlandıklarını hatta otizm tanısıyla birlikte bu zorluğun daha da artış gösterdiğini ifade etmektedirler. Ebeveynler anne ya da baba rollerinin dışında partner rollerini göz ardı etmelerinden kaynaklı olarak sorunların artış gösterebileceğini vurgulamaktadırlar. Buna ilişkin örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır:

"...çocuklardan sonra öncelikler değişti. Mesela eşim benden çocuklardan önceki ilgiyi bekledi ama benim aklımda hep bir anne görevi vardı ve halen var. ... Eş olmak değil de anne ve baba

olmak var aklımda … keşke çocuklar dışında da eşimle vakit geçirmeyi becerebilsem, o zaman her şey daha yolunda olacak…" (A2)

"...hayat bu bir gün evlilik bitebilir. İstemem tabi böyle bir durumu ama olabilir. O zaman anne ve baba olmak devam edecek. Ama eş ilişkimiz bitecek. İşte şu anda biz eş ilişkimizi kuvvetlendirirsek aslında daha çok mutlu olacağımıza inanıyorum…"(B3)

"…uzun süredir sanki kaldırması çok zor ağırlığın altında ezildiğimi hissediyordum. Bıkkınlık, yorgunluk, stres hani inanılmaz bunalmıştım. Eşimde yardımcı olmuyordu veya bana öyle geliyordu, bilemiyorum. Ama işte geçenlerde eşim hadi çıkıyoruz dedi. Çıktık (gülümsüyor). Uzun süredir çocuklar olmadan, sadece birbirimiz hakkında sohbet ederek vakit geçirdik ve o ağırlık üzerimden kalktı ya. Ne şanslıyım dedim hatta sen neredeydin ya dedim eşime…" (A3)

"…hep çocuğum hep o. Ya hocam bazen bende çok bunalıyorum ama kafamı bir çeviriyorum, kimse yok. Tamam özel bir çocuğumuz var tamam annesin ama ya benim de karımsın. Hayatında bende varım. Bazen dayanamıyorum ve bu nedenle ilişkimizi sorguladığım oluyor…" (B1)

Özel Gereksinimli Çocuk Annelerinin Evlilik Doyumuna İlişkin Görüşleri

Tema 1: Çocuğun sorumluluğunu paylaşma

Otizmli çocuk anneleri eşleriyle yaşanılan problemlerin bir nedeni olarak babaların çocuğun sorumluluğunu yeterince paylaşmamasını ifade etmektedirler. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılama noktasında sadece kendilerinin görüldüğünü ifade eden anneler bu durumda babaları suçlayıcı aşağıdaki gibi ifadelerde bulunmaktadırlar:

"…ilk zamanlarda çocuğumu eşime bırakamıyordum. Onu bırakın ne beslenmesinde, ne giyinmesinde ne bakımında hiç sorumluluğu üstlenmiyordu. Bizim kavgalarımız hep bu nedenleydi. Allahtan şuanda rahatlıkla çocuğumu ona bırakabiliyorum ve dışarı çıkıp bir süre istediğim ne varsa yapmaya fırsatım oluyor…" (A10)

"…özel bir çocuğa sahip olunca zamanınızın çoğunu ona ayırmak zorunda kalıyorsun. Ben şöyle bir baktığımda bir anne olarak hep çocuğumlayım ama işte baba olarak eşim sevmek dışında neredeyse hiçbir şeye dokunmuyor. Bana karışmayın diyor. Ne demek ya sen de çocukla ilgilenmelisin. Ben bu çocuğu tek başıma yaptık sanki…" (A9)

Tema 2: Eşi tarafından yalnız bırakılma

Sosyal çevre, akraba ve arkadaşları tarafından yeterince destek göremediklerinden yakınan anneler, bunların yanında eşlerinden de destek görememeleri nedeniyle yalnız bırakıldıklarını savunmaktadırlar. Bu nedenle eşler arasında yaşanılan sorunların çözümünün de zorlaştığını ifade etmektedirler.

> *"… duvar ya bildiğin duvar gibi adam. Her şey de tek başımayım. Ben kendimi çok yalnız hissediyorum. Zaten eskisi gibi çevrem yok, ben diye bir şey yok zaten. Beni bu kuyudan çekip çıkaracak bir kocam var diyorum ama o da yok maalesef…"* (A2)
>
> *"…sırtını dayayacak birisini arıyorsunuz bu hayatta, hep seni savunacak mesela. Ya benim eşim her konuda başkalarını savunuyor. Annesine, arkadaşlarına karşı filan onlar haklı ben haksızım. Ya haksızda olsam beni o ortamda neden tek başıma bırakıyorsun. Ben senin eşinim ya. Bu davranışlarından çok soğudum çok…"* (A6)

Tema 3: Partner olarak duygusal paylaşımda bulunma

Otizmli bir çocuğa sahip almaktan kaynaklı duygularını ifade etmek ve paylaşmak isteyen anneler, bu paylaşım noktasında istedikleri desteği göremediklerini söylemektedirler. Evlilik ilişkilerinde duygusal paylaşımın önemli olduğunu düşünen anneler, bu paylaşımı eşleriyle yapamadıkları görüşündedirler.

> *"…bilmiyorum kadın olduğumdan mı? Ama ben üzüldüğüm ne varsa eşimle paylaşmak istiyorum. Eşim ise hiçbir şey paylaşmaz benimle. Sanki bana çok uzak. Yani benim gibi eşimde mutluluğunu, üzüntüsünü benimle paylaşsa her şey daha güzel olacak. Ketum olunca bende çıldırıyorum bazen ve kızgın oluyorum açıkçası…"* (A4)
>
> *"…bu erkekler hep böyle mi? Ne bileyim çevremde herkesten duyuyorum açıkçası. Eşler konuşmayı sevmiyor, konuşmuyor, paylaşmıyor. Eve kızgın geliyor ama neden böyle belli değil. Keşke benimle konuşsa, açık açık ben üzgünüm dese. Benim gibi omzumda ağlasa ya, ne güzel olurdu…"* (A1)

Tema 1: Takdir görme

Otizmli çocuk sahibi babalar, anneler tarafından kendilerine devamlı bir suçlayıcı tavır takınılmasından rahatsız olduklarını söylemektedirler. Babalar çabalarının eşleri tarafından görülmediğini ve takdir edilme gereksinimi duyduklarını aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

"…annelere göre hep babalar suçlu oluyor. Açıkçası ben eşime gel beraber çıkalım dışarıya kafa dağıtalım biraz, ne bileyim işte sinemaya gidelim gibi teklifler sunuyorum ama eşim beni hep "ama"'larla karşılıyor. Çocuğumuza da işten sonra vakit ayırıyorum mesela ama eşim bunların hiçbirini görmüyor. Sanki affedersiniz ama at gözlüğü takmış gibi hareket ediyor…" (B6)

"…zaman zaman ben de evliliğimi sorguluyorum. A'nın otizm olduğunu öğrendikten sonra daha da arttı bu sorgulamalarım. Ya bende bir insanım sonuçta, bireyim. Benimde ihtiyaçlarım var. Bazen ben de sevgi görmek istiyorum eşimden. Ama nerede! Ya en azından takdir etsin, görsün yardımlarımı…" (B2)

"…eşim çocuğumuzla çok ilgileniyor, çok yoruluyor. Ben bunu biliyorum ve ona da söylüyorum ama bende çalışıyorum, koşturuyorum. Ben çalışmamış olsam eşim çalışsa aynı durumda çocuğumla ben daha çok ilgilenmiş olacağım. Ya keşke eşim de benim yoğunluğumu görse de Allah razı olsun filan dese. Dünyalar benim olur o zaman…" (B5)

Tema 2: İletişimsel sorunlardan kaynaklı anlaşılamama

Babalara göre eşleriyle yaşanılan sorunların kaynaklarından birisi de aralarında sağlıklı bir iletişimin kurulamamasıdır. Babalara göre evlilik ilişkilerinde sağlanan doyumun artış göstermesi eşlerin birbirlerini dinlemeyi öğrenmesiyle başlayacaktır. Bununla ilgili örnek ifadeler aşağıda yer almaktadır:

"…bana göre eşimle aramızdaki sorunların ana kaynağı birbirimizi tam anlamıyla dinleyememiz. Hemen ses tonlarımız yükseliyor, birbirimizi suçlamaya başlıyoruz. Kırıcı konuşuyoruz. Ben de hatalıyım o da hatalı…" (B2)

"…işten yorulmuş bir vaziyette geliyorum eve. Y hemen çocuğa bak, biraz ilgilen ben çok yoruldum diye başlıyor. Tamam diyorum haklıdır. Bizim çocuğumuzda davranış sorunları da var

zaten, anlıyorum eşimi yani. Ama ben bir şey isteğimde hemen sen hep böylesin, nasıl babasın, hep ben ilgileniyorum diye başlıyor. Ya ben ne diyorum bir dinle…" (B7)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma

Bu araştırmada otizmli çocuk ebeveynlerinin eş destek algıları ile evlilik doyumlarına odaklanılmış ve öncelikle otizmli çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynleri, ölçeklerden aldıkları toplam puanlar dikkate alınarak eşlerinden gördükleri destek algıları ve evlilik doyum düzeyleri bakımından karşılaştırılmıştır. Daha sonra iki grup, her biri evlilik doyumunun birer göstergesi olmak üzere; ekonomik, sosyal, duygusal ve takdir edilme alanlarında eşlerinden gördükleri destek düzeyleri bakımından (EDÖ'nün alt ölçeklerinden elde ettikleri puanlar) karşılaştırılmıştır. Grupların ölçeklerden aldıkları toplam puan ortalamalarına bakıldığında otizmli çocuk ebeveynlerinin hem eşlerinden gördükleri destek algılarının ($F = 4,42$; $p < .05$) hem de evlilik doyum düzeylerinin ($F = 14,83$; $p <. 01$) normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerine göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Eş desteğinin farklı alt boyutları bakımından incelendiğinde ise sonuçlar iki grubun sadece ekonomik destek boyutunda aralarında fark olmadığını buna karşın otizmli çocuk ebeveynlerinin duygusal destek [$t (287) = 2,06$; $p < .05$], takdir edilme [$t (287) = 2,5$, $p < .01$] ve sosyal destek [$t (287) = 2,20$; $p < .05$] algı düzeylerinin normal çocuk sahibi ebeveynlere göre daha düşük olduğunu göstermiştir.

Otizmli çocuk ebeveynlerinin normal çocuk ebeveynlerinden hem eş desteği hem de evlilik doyumu bakımından daha zayıf kalmaları otizmli çocuğa sahip olmanın zorlayıcı karakteri (Woodgate vd., 2008) ile ilgili görülmektedir. Bu bulgu evlilik doyumunda otizmli çocuk ebeveynlerinin normal çocuk ebeveynlerine göre oldukça dezavantajlı (Brobst vd., 2009; Higgins vd., 2005; Parker vd., 2011) ve düşük evlilik doyumuna sahip oldukları (Bayat

vd., 2011) yönündeki alan yazın bulgularını da destekler niteliktedir. Aynı bulgudan yola çıkarak; otizmli çocuk sahibi olmanın ebeveynlerin sadece birbirlerinden gördüklerine inandıkları maddi destek beklentilerini olumsuz yönde etkilemediği, buna karşın otizmli çocuk sahibi olmanın ebeveynlerin birbirlerinden duygusal, takdir edilme ve sosyal destek beklentilerini olumsuz yönde şekillendirdiği görülmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusu bağlamında elde edilen bulgular ise evlilik doyumunun göstergeleri bağlamında otizmli çocuk anneleri ile babaları arasında da farklar olduğunu göstermektedir. Bulgular anneler için evlilik doyumunda duygusal destek (β = .43), takdir edilme (β = .42), sosyal destek (β = -.19) ve maddi desteğin (β = .18) her birinin anlamlı olduğunu gösterirken; babaların evlilik doyumunda sadece takdir edilmenin (β = .39) anlamlı bir yordayıcı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu otizmli çocuk annelerinin babalara göre daha fazla sorumluluk aldıkları yönündeki alan yazın bulgularıyla (Kersh vd., 2006; Lee, vd., 2008) uyumlu görülmektedir. Sorumluluğun büyük bir kısmı annelerin üzerinde olduğundan doğal olarak duygusal, takdir edilme ve sosyal destek ihtiyaçlarının da babalara göre daha fazla ön plana çıkması anlaşılır olmaktadır. Bu durum alan yazın ile uyumlu olarak annelerin babalara göre daha fazla psikolojik zorlanma ve tükenmişlik yaşayabileceklerinin (Hasting vd., 2005; Langley vd., 2017) ve/veya evliliklerini sorgulayabileceklerinin (Hartley vd., 2017; Hartley vd., 2014) de bir habercisi olarak düşünülebilir.

Regresyon analizinden elde edilen bulgular babaların duygusal destek, takdir edilme ve sosyal destek algılarının evlilik doyumlarında anlamlı yordayıcılar olmadığını göstermekle birlikte ($p > .05$) bu bulgunun tek başına babalar için bir problem olmadığı biçiminde yorumlanmasının doğru olmadığı söylenebilir. Nitekim araştırmanın birinci sorusu bağlamında elde edilen bulgu bütün otizmli çocuk ebeveynlerinin evlilik doyumlarının normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerine göre daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır ($F = 14{,}83$; $p <. 01$). Bununla birlikte Türkiye gibi geleneksel toplumlarda çocuğun sorumluluğunu

almakta geri durdukları ancak ailenin ekonomik yükünü çoğunlukla yüklendikleri göz önüne alındığında babalar için evlilik doyumunda anlamlı tek yordayıcının takdir edilme olması (β = .39; $p < .05$) anlaşılır görünmektedir. Araştırmanın nitel bulgularında takdir edilme temasının sadece babalar için ortaya çıkmış olması da bu bulguyu desteklemektedir.

Araştırmanın ilk iki sorusuna ilişkin analiz sonuçları kendi başlarına önemli olmakla birlikte, üçüncü soru bağlamında elde edilen nitel bulgularla bir arada düşünüldüğünde daha anlaşılır olmaktadır. Üçüncü araştırma sorusu bağlamında elde edilen bulgular daha geniş bir perspektiften ebeveynlerin evlilik doyumuna ilişkin algılarını değerlendirme şansı vermektedir. Söz konusu bulgular bir arada düşünüldüğünde otizmli çocuk anne ve babalarının evlilik doyumunda bazı ortak ölçütlere sahip oldukları gibi bazı ölçütlerde birbirlerinden farklılaşabildiklerini ortaya koymaktadır. Söz gelimi evlilik doyumunda anneler için "çocuğun sorumluluğunu paylaşma", "eşi tarafından yalnız bırakılma" ve "partner olarak duygusal paylaşımda bulunma"'nın önemi ön plana çıkarken, babalar için "takdir edilme" ve "iletişimsel sorunlardan kaynaklı anlaşılamama" sorunları ön plana çıkmaktadır. Bulgular evlilik doyumunda hem anneler hem de babalar için ise "çocuğun engel durumunu kabul etme" ve "partner olarak birbirine zaman ayırma"'nın evlilik doyumunun altındaki önemli dinamikler olduğunu göstermektedir. Her ne kadar nicel bulgular babalar için sadece takdir edilmenin evlilik doyumunda anlamlı bir yordayıcı olduğunu gösterse de nitel bulgulardan ulaşılan bu sonuç anneler için olduğu kadar babalar için de bu dinamiklerin evlilik doyumunda önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Hem anne hem de baba katılımcılar evlilik doyumlarında temel bir dinamik olarak engelli çocuklarını kabul edip etmemenin belirleyici olduğunu ifade etmektedirler. Kabul aşamasına çoğu ebeveynin hiç gelemeyebildiği (Tümlü ve Akdoğan, 2018) göz önüne alındığında kabul sorununun ebeveynlerin evlilik doyumunda süreğen bir faktör olduğu ileri sürülebilir. Benzer biçimde hem anneler hem de babalar için birer partner olarak birbirlerine

zaman ayıramama evlilik doyumunun önemli bir belirleyicisidir. Otizmli çocuğa bakımın yoğun uğraş ve zaman gerektirmesi bakımından ailenin odağında bulunması (Hartley vd., 2010; Hoogsteen ve Woodgate, 2013) ebeveynlerin birbirleriyle birer partner olarak ilgilenebilmelerini veya birbirlerine zaman ayırmalarını sınırlandırmakta, bu ise evlilik doyumlarının düşüklüğüne yol açmış görünmektedir. Araştırmanın birinci sorusu bağlamında elde edilen nicel bulguların da normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerine göre otizmli çocuk ebeveynlerinin evlilik doyum düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koyması bu bulguyla uyumlu görünmektedir.

Annelerin sorumluluğu paylaşma, eşi tarafından yalnız bırakılma ve duygusal paylaşım ihtiyaçlarının ön plana çıkması, özel gereksinimli çocuğun bakımından çoğu zaman annelerin sorumlu tutulmasının (Benson ve Kersh, 2011; Harper vd., 2013; Lee vd., 2008) bir sonucu gibi görülmektedir. Bulgu, babalara göre daha fazla sorumluluk almak durumunda olan annelerin buna bağlı olarak yalnız hissettikleri ve çocuğun yaratmış olduğu duygusal yükü paylaşmada sorunlar yaşadıkları biçiminde yorumlanabilir. Öte yandan araştırmanın nicel bulguları da anneler için evlilik doyumunun en önemli yordayıcısının duygusal destek ihtiyacı olduğunu, aynı değişkenin babalar için anlamlı bir yordayıcı olmadığını ortaya koymaktadır. İki bulgu bir arada düşünüldüğünde; babalara göre annelerin daha fazla sorumluluk almalarının annelerin evlilik doyumlarını dolaylı olarak olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada otizmli çocuk ebeveynlerinin normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerine göre; maddi destek dışında eşlerinden gördükleri duygusal, takdir edilme ile sosyal desteğe ilişkin algılarının ve evlilik doyum düzeylerinin anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulguları otizmli çocuk anneleri için evlilik doyumunda eşleri

tarafından duygusal, maddi, sosyal ve takdir edilmenin, babalar için ise sadece takdir edilmenin anlamlı birer yordayıcı olduğunu göstermektedir. Ayrıca otizmli çocuk anne ve babalarının evlilik doyumuna ilişkin hem ortak hem de birbirinden farklı dinamikleri olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın nicel bulguları otizmli çocuk babaları için sadece takdir edilmenin evlilik doyumunda anlamlı olduğunu ortaya koyarken, nitel bulgular aynı grubun evlilik doyumunda; tıpkı anneler gibi özel gereksinimli çocuğu kabul edip etmemenin ve partner olarak beklentilerinin karşılanıp karşılanmamasının da evlilik doyumunda anlamlı faktörler olduğunu göstermektedir. Ayrıca annelerden farklı olarak babalar iletişimsel sorunlardan kaynaklanan anlaşılamama sorunlarını da evlilik doyumunda önemli bir faktör olarak değerlendirmektedirler. Bu durum babalarla ilgili daha fazla çalışma yapmanın gerekliliğini de akla getirmektedir. Araştırma sonuçlarına dayanarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Araştırma bulguları otizmli çocuk ebeveynleriyle yürütülecek psikolojik destek süreçlerinde anne ve babalar için farklı faktörlerin daha fazla ön plana çıkarılması gerektiğini düşündürmektedir. Örneğin danışma sürecinde otizmli çocuk babaları için takdir edilme arzusu, anneler için ise çocuğun sorumluluğunu eşiyle paylaşma isteği evlilik doyumunda ön plana çıkarılması gereken faktörler görünümündedir.
- Özel gereksinimli çocuğu "kabul etme" ve eşlerin birbirleriyle "paylaşım düzeyleri" evlilik doyumunda önemli faktörler olarak görülmektedir. Bu bağlamda bu kitleye verilecek psikolojik destek süreci özellikle bu iki ana unsuru dikkate almalıdır.
- Olası araştırmalarda otizmli çocuk ebeveynlerinin evlilik doyumu ve eş desteğine ilişkin algılarının, bu araştırmada ortaya konanlar dışında, daha başka hangi dinamiklerden beslendiği araştırılabilir. Örneğin ebeveynlerin kişilik özellikleri veya psikopatolojik eğilimleri ile özel gereksinimli çocuğa sağlanan destek hizmetlerinin

nitelik ve yeterliği söz konusu değişkenler üzerinde etkili olabilecek faktörler olarak akla gelmektedir.

- Ebeveynlerin evlilik doyum düzeyleri ile eş destek algılarının çocuklarının otizm, serebral palsy, zihinsel yetersizlik, Down sendromu gibi tanılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılabilir. Farklı tanı gruplarında söz konusu değişkenler bazında hangi dinamiklerin daha çok ön plana çıktığı araştırılabilir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın nitel bulguları sadece bu araştırmada yer alan otizmli çocuk ebeveynlerinin görüşlerine dayalı olarak belirlenmiştir. Bu nedenle diğer yetersizlik türlerine sahip çocuk ebeveynlerinin evlilik doyumunun dinamikleri ve eş destek algıları hakkında bilgi içermemektedir. Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmanın ebeveynler üzerinde yarattığı psikolojik sonuçların zaman içinde değişime uğrayabileceği göz önüne alındığında bu çalışmanın boylamsal çalışmalarla desteklenmesi gerektiği düşünülebilir.

Kaynakça

Bayat, M., Salehi, M., Bozorgnezhad, A. & Asghari, A. (2011). The comparison of psychological problems between parents of intellectual disabilities children and parents of normal children. *World Applied Sciences Journal*, *12*(4), 471-475.

Benson, P. R. & Kersh, J. (2011). Marital quality and psychological adjustment among mothers of children with ASD: Cross-sectional and longitudinal relationships. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *41*(12), 1675-1685.

Bowling, A. (2002). *Research methods in health: Investigating health and health services* (2nd Ed.). Philadelphia: McGraw-Hill House.

Brobst, J. B., Clopton, J. R. & Hendrick, S. S. (2009). Parenting children with autism spectrum disorders the couple's relationship. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, *24*, 38–49. doi:10.1177/1088357608323699.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum.* (12. Baskı.). Ankara: Pegem Akademi.

Can, A. (2016). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Creswell, J. W. & Clark, V. L. P. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. Allen & Unwin: Sydney.

Cuzzocrea, F., Larcan, R. & Westh, F. (2013) Family and parental functioning in parents of disabled children, *Nordic Psychology*, *65* (3), 271-287. doi:10.1080/19012276.2013.824201.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.

Dabrowska, A. & Pisula, E. (2010). Parenting stress and coping styles in mothers and fathers of pre-school children with autism and down syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research*, *54*(3), 266-280. doi:10.1111/j.1365-2788.2010.01258.x.

Doig, J. L., McLennan, J. D. & Urichuk, L. (2009). 'Jumping through hoops': parents' experiences with seeking respite care for children with special needs. *Child: Care, Health and Development*, *35*(2), 234-242.

Fincham, F. D., Beach, S. R., Harold, G. T. & Osborne, L. N. (1997). Marital satisfaction and depression: Different causal relationships for men and women?. *Psychological Science*, *8*(5), 351-356.

Fowers, B. J. & Olson, D. H. (1993). ENRICH Marital Satisfaction Scale: A brief research and clinical tool. *Journal of Family Psychology*, *7*(2), 176-185.

Gau, S. S. F., Chou, M. C., Chiang, H. L., Lee, J. C., Wong, C. C., Chou, W. J. & Wu, Y. Y. (2012). Parental adjustment, marital relationship, and family function in families of children with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*, *6*(1), 263-270.

Harper, A., Dyches, T. T., Harper, J., Roper, S. O. & South, M. (2013). Respite care, marital quality, and stress in parents of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *43*(11), 2604-2616. doi:10.1007/s10803-013-1812-0.

Hartley, S. L., Barker, E. T., Seltzer, M. M., Floyd, F., Greenberg, J., Orsmond, G. & Bolt, D. (2010). The relative risk and timing of divorce in families of children with an autism spectrum disorder. *Journal of Family Psychology*, *24*(4), 449-457.

Hartley, S. L., Barker, E. T., Seltzer, M. M., Greenberg, J. S. & Floyd, F. J. (2011). Marital satisfaction and parenting experiences of mothers and fathers of adolescents and adults with autism. *American Journal of Intellectual and Developmental Disabilities*, *116*(1), 81-95. doi:10.1352/1944-7558-116.1.81.

Hartley, S. L., DaWalt, L. S. & Schultz, H. M. (2017). Daily Couple Experiences and Parent Affect in Families of Children with Versus Without Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *47*(6), 1645-1658. doi:10.1007/s10803-017-3088-2.

Hartley, S. L., Mihaila, I., Otalora-Fadner, H. S. & Bussanich, P. M. (2014). Division of labor in families of children and adolescents with autism spectrum disorder. *Family Relations*, *63*(5), 627-638.

Hastings, R. P., Beck, A. & Hill, C. (2005). Positive contributions made by children with an intellectual disability in the family: Mothers' and fathers' perceptions. *Journal of Intellectual Disabilities*, *9*(2), 155-165. doi.org/10.1177/1744629505053930.

Hayes, S. A. & Watson, S. L. (2013). The impact of parenting stress: A meta-analysis of studies comparing the experience of parenting stress in parents of children with and without autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *43*(3), 629-642.

Higgins, D. J., Bailey, S. R. & Pearce, J. C. (2005). Factors associated with functioning style and coping strategies of families with a child with an autism spectrum disorder. *Autism*, *9*(2), 125-137. doi:10.1177/1362361305051403.

Hoffman, C. D., Sweeney, D. P., Hodge, D., Lopez-Wagner, M. C. & Looney, L. (2009). Parenting stress and closeness: Mothers of typically developing children and mothers of children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, *24*(3), 178-187.

Hoogsteen, L. & Woodgate, R. L. (2013). Centering autism within the family: A qualitative approach to autism and the family. *Journal of Pediatric Nursing*, *28*(2), 135-140.

Huang, Y. T., Ososkie, J. & Hsu, T. H. (2011). Impact on marital and sibling relationships of Taiwanese families who have a child with a disability. *Journal of Comparative Family Studies*, 213-232.

Javanmard, G., Mohammadi, R. & Pourakbaran, E. (2016). The mediating role of the couplesâ mental health in mental health and marital satisfaction of each one. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, *18*(4), 196-201.

Kersh, J., Hedvat, T. T., Hauser-Cram, P. & Warfield, M. E. (2006). The contribution of marital quality to the well-being of parents of children with developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, *50*(12), 883-893. doi:10.1111/j.1365-2788.2006.00906.x.

Kilic, D., Gencdogan, B., Bag, B. & Arıcan, D. (2013). Psychosocial problems and marital adjustments of families caring for a child with intellectual disability. *Sexuality and Disability*, *31*(3), 287-296.

Kwok, S. Y. C. L., Leung, C. L. K. & Wong, D. F. K. (2014). Marital satisfaction of Chinese mothers of children with autism and intellectual disabilities in Hong Kong. *Journal of Intellectual Disability Research*, *58*(12), 1156-1171. doi:10.1111/jir.12116.

Langley, E., Totsika, V. & Hastings, R. P. (2017). Parental relationship satisfaction in families of children with autism spectrum disorder (ASD): A multilevel analysis. *Autism Research*, *10*(7), 1259-1268. doi:10.1002/aur.1773.

Lee, G. K. (2009). Parents of children with high functioning autism: How well do they cope and adjust?. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, *21*(2), 93-114.

Lee, L. C., Harrington, R. A., Louie, B. B. & Newschaffer, C. J. (2008). Children with autism: Quality of life and parental concerns. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *38*(6), 1147-1160. doi:10.1007/s10803-007-0491-0.

Lloyd, T. & Hastings, R. P. (2008). Psychological variables as correlates of adjustment in mothers of children with intellectual disabilities: cross-sectional and longitudinal relationships. *Journal of Intellectual Disability Research*, *52*(1), 37-48.

Montes, G. & Halterman, J. S. (2007). Psychological functioning and coping among mothers of children with autism: A population-based study. *Pediatrics*, *119*(5), e1040-e1046. doi:10.1542/peds.2006-2819.

Neece, C. & Baker, B. (2008). Predicting maternal parenting stress in middle childhood: The roles of child intellectual status, behaviour problems and social skills. *Journal of Intellectual Disability Research*, *52*(12), 1114-1128.

Norlin, D. & Broberg, M. (2013). Parents of children with and without intellectual disability: couple relationship and individual well-being. *Journal of Intellectual Disability Research*, *57*(6), 552-566.

Osborne, L. A. & Reed, P. (2010). Stress and self-perceived parenting behaviors of parents of children with autistic spectrum conditions. *Research in Autism Spectrum Disorders*, *4*(3), 405-414.

Özşenol, F., Işıkhan, V., Ünay, B., Aydın, H.İ., Akın, R. ve Gökçay, E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi. 45*(2);156-164.

Öztürk, E. (2006). Parametrik olmayan (non-parametric) hipotez testleri. Ş. Kalaycı (Ed.). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri.* (2. Baskı). içinde (129-182). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Parker, J. A., Mandleco, B., Olsen-Roper, S., Freeborn, D. & Dyches, T. T. (2011). Religiosity, spirituality, and marital relationships of parents raising a typically developing child or a child with a disability. *Journal of Family Nursing*, *17*(1), 82-104. doi:10.1177/1074840710394856.

Saini, M., Stoddart, K. P., Gibson, M., Morris, R., Barrett, D., Muskat, B., ... & Zwaigenbaum, L. (2015). Couple relationships among parents of children and

adolescents with autism spectrum disorder: Findings from a scoping review of the literature. *Research in Autism Spectrum Disorders, 17,* 142-157.

Singer, G. H. (2006). Meta-analysis of comparative studies of depression in mothers of children with and without developmental disabilities. *American Journal on Mental Retardation*, *111*(3), 155-169.

Smith, L. E., Hong, J., Seltzer, M. M., Greenberg, J. S., Almeida, D. M. & Bishop, S. L. (2010). Daily experiences among mothers of adolescents and adults with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *40*(2), 167-178.

Sobsey, D. (2004). Marital Stability and Marital Satisfaction in Families of Children with Disabilities: Chicken or Egg?. *Developmental Disabilities Bulletin*, *32*(1), 62-83.

Stoneman, Z. & Gavidia-Payne, S. (2006). Marital adjustment in families of young children with disabilities: Associations with daily hassles and problem-focused coping. *American Journal on Mental Retardation*, *111*(1), 1-14.

Tezer, E. (1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, *2*(7), 1-7.

Tümlü, C. ve Akdoğan, R. (2018). *Engelli Çocuğu Kabullenme: Annelerle Nitel Bir Çalışma,* 2. Uluslararası Erken Çocuklukta Müdahale Kongresi, 186-187.

Woodgate, R. L., Ateah, C. & Secco, L. (2008). Living in a world of our own: The experience of parents who have a child with autism. *Qualitative Health Research*, *18*(8), 1075-1083.

Yıldırım, İ. (2004). Eş destek ölçeğinin geliştirilmesi [Development of the Co-Support Scale]. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*(22), 19–26.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International, 2019; 9(1): 129-162
DOI: 10.18039/ajesi.520838

Extended Abstract

Marital satisfaction acts as a protective shield for an individual against psychological difficulties and therefore, in respect of defining the psychological health and happiness of an individual, it is a psychological experience with undeniable effects on the emotional climate within the family. Having a disabled child has an effect on the functioning of the family and as family functioning is significantly related to marital satisfaction, this has led to a focus on the relationships between these two concepts in studies related to the parents of disabled children.

Compared to other types of disabilites, autism is a disability that has greater effects on the parents. This is because the experiences of the parents of autistic children have their own specific and challenging character, just as a typical autistic child is within his own private world. In this respect, the quality of marriage, adaptability to marriage and marital satisfaction of the parents of children with autism may be lower than that of the parents of children showing normal development and compared to parents of children with disabilities other than autism.

The aim of this study was to evaluate the perceptions of spouse support of the parents of autistic children and experiences related to marital satisfaction and to investigate the dynamics of these experiences.

The study was designed to start with an in-depth examination of the results that emerged from quantitative data collection and analysis, to continue with qualitative data collection and analysis and with the use of this mixed method to determine a sequential ranking. The study included 147 parents of autistic chidren aged 0-6 years and 142 parents of age-matched children who showed normal development.

For the data collection in the study, the Spousal Support Scale and the Marital Life Scale were used together with a semi-structured interview form developed by the researchers and a personal information form. Detailed information about the data collection tools is given below. Quantitative data were collected using the scales and qualitative data were obtained through focus group interviews. In the context of the first question of the research, having or not having a child with autism was accepted as an independent variable, and the levels of marital satisfaction and the perception of spouse support were accepted as dependent variables and these were evaluated with the single factor multivariate anova test. In the second question, in the context of the last question applied with regression analysis, the content of the data obtained from the focus group interviews were analysed.

The findings obtained in the context of the first question demonstrated that the parents of autistic children had lower perceptions of spouse support and lower levels of marital satisfaction compared to the control grup of the parents of healthy children.

The findings obtained in the context of the second question demonstrated the significant predictors of marital satisfaction of the mothers of autistic children to be emotional support, appreciation, social support, and material help. For the fathers of children with autism, only appreciation was a significant predictor of marital satisfaction. The final queston of the research was directed to revealing the dynamics of marital satisfaction of the parents. For this purpose, a qualitative research design was used, unlike the first two questions and the content of the responses were analysed. The main themes which emerged for marital satisfaction were "acceptance of my child's disability", and "sharing as a partner" for both mothers and fathers, "sharing the responsibility for my child", "being left alone" and "emotional sharing" for mothers, and "being appreciated" and "establishing communication" for fathers.

Findings suggest that psychological support for parents with autistic children should be conducted based on problems that are at the forefront of them. In addition, findings show that, it needs to be investigated what are the other dynamics of marital satisfaction and spouse support perceptions of parents with autistic children.

View publication stats